

Rèn luyện kỹ năng tự học môn Ngữ văn cho học sinh trung học cơ sở tại Trường Tiểu học và Trung học cơ sở Thực hành Sư phạm Nghệ An qua hoạt động tự học ở nhà

Lê Thị Thắm*

*Khoa Mầm non - Trường Cao đẳng Sư phạm Nghệ An

Received: 22/9/2024; Accepted: 30/9/2024; Published: 7/10/2024

Abstract: In short, practicing self-study skills is a very important way of learning. If each person does not create a habit of self-study, they will be dependent on what their teachers have taught them and, more importantly, will not be able to grasp the lesson. Each individual will also have a better chance of success in work and life.

Keywords: Self-study, literature, skills

1. Đặt vấn đề

Đối với học sinh (HS) trung học cơ sở (THCS) nói riêng và HS phổ thông nói chung, ý thức tự học là vấn đề vô cùng quan trọng, tự học là năng lực cần có của mỗi HS. Nội dung giáo dục các môn học trong chương trình giáo dục của nhà trường, tùy theo đặc trưng của từng môn sẽ có từng cách thực hiện riêng. Môn Ngữ văn ở trường phổ thông là một môn khoa học, đồng thời nó là một trong số các loại hình nghệ thuật. Với đặc thù môn học, khi xây dựng Chương trình Ngữ văn 2018, các chuyên gia đã chỉ rõ mục tiêu của môn học là: Môn Ngữ văn giúp HS khám phá bản thân và thế giới xung quanh, thấu hiểu con người, có đời sống tâm hồn phong phú, có quan niệm sống và ứng xử nhân văn; có tình yêu đối với tiếng Việt và văn học; có ý thức về cội nguồn và bản sắc của dân tộc, góp phần giữ gìn, phát triển các giá trị văn hóa Việt Nam; có tinh thần tiếp thu tinh hoa văn hóa nhân loại và khả năng hội nhập quốc tế.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Tự học và kỹ năng tự học

Tự học là hoạt động nhận thức có tính độc lập cao do cá nhân tự tri giác, tiếp thu, lĩnh hội các kiến thức, các kinh nghiệm thông qua các hình thức, thao tác trí tuệ khác nhau nhằm hoàn thiện, nâng cao trình độ, năng lực người học, biến những tri thức của nhân loại thành tri thức của bản thân.

Theo Chương trình Giáo dục phổ thông tổng thể 2018: “Năng lực tự học là sự bao hàm cả cách học, kỹ năng học và nội dung học, là sự tích hợp tổng thể cách học và kỹ năng tác động đến nội dung trong hàng loạt tình huống - vấn đề khác nhau” [4]. Như vậy, kỹ năng tự học là một biểu hiện của năng lực tự

học. Kỹ năng tự học là khả năng mà một cá nhân có thể tự mình chủ động tìm kiếm, tiếp thu và áp dụng kiến thức hoặc kỹ năng mới mà không cần sự hướng học tốt thì hiệu quả học tập chắc chắn sẽ được nâng lên.

2.2. Thực trạng kỹ năng tự học môn Ngữ văn của HS THCS tại Trường Tiểu học và THCS Thực hành Sư phạm Nghệ An qua hoạt động tự học ở nhà

Chương trình Ngữ văn của HS khối THCS Trường TH và THCS Thực hành Sư phạm Nghệ An gồm có Chương trình Giáo dục phổ thông và Chương trình Giáo dục tăng cường. Hai chương trình này được thiết kế song song với mục tiêu cung cấp kiến thức và phát triển năng lực cho HS, thời lượng 35 tuần/năm, 4 tiết/tuần đối với Chương trình Giáo dục phổ thông và 2 tiết/tuần (khối 6,7), 3 tiết/tuần (khối 8,9) đối với Chương trình Giáo dục tăng cường. Tuy nhiên, việc thiết kế chương trình và thời lượng như thế không đồng nghĩa với việc HS đảm bảo kiến thức, kỹ năng môn học trong thời gian học tập trên lớp. Việc rèn luyện kỹ năng tự học môn Ngữ văn qua hoạt động tự học ở nhà sẽ góp phần giúp HS chủ động ghi nhớ, củng cố kiến thức trên lớp, chủ động luyện tập thực hành, nâng cao kiến thức và tiết kiệm thời gian.

Việc đổi mới phương pháp dạy học cũng như sự nhiệt tình, tâm huyết của giáo viên (GV) giảng dạy môn Ngữ văn trong những năm qua tại Trường TH và THCS Thực hành Sư phạm Nghệ An đã tạo được sự chuyên biến tích cực về chất lượng, hiệu quả môn học. Đồng thời, khâu hướng dẫn HS học và

chuẩn bị bài ở nhà được thầy cô đặc biệt quan tâm. Vì thế, việc rèn luyện kỹ năng tự học Ngữ văn cho HS THCS được nâng lên đáng kể. Qua thực tế giảng dạy của bản thân và dự giờ đồng nghiệp, tôi nhận thấy rằng ở tiết học nào HS học bài, làm bài ở nhà tốt dưới sự hướng dẫn của GV thì tiết học đó HS tích cực tương tác, hiệu quả giờ học cao hơn. Rõ ràng, tiết học đó phát huy được khả năng tự học của HS.

Bên cạnh những ưu điểm nói trên thì chúng tôi, những người đứng lớp trực tiếp còn gặp phải những khó khăn trong quá trình giảng dạy môn Ngữ văn. Thứ nhất, một số HS chưa thực sự có tình yêu, lòng đam mê đối với môn học. Thứ hai, HS chưa biết cách hoặc chưa chủ động sắp xếp, phân bổ thời gian học tập ở nhà hợp lý. Thứ ba, trên thị trường xuất hiện nhiều loại sách tham khảo, đáp án, văn mẫu trong khi HS chưa có kỹ năng khai thác, chủ yếu chép lại để đối phó với nhiệm vụ được giao. Thứ tư, các câu hỏi trong sách giáo khoa đôi khi khó với HS khi chưa có sự dẫn dắt của GV.

Những hạn chế đã nêu sẽ tạo cho HS thói quen học tập thụ động. Để khắc phục hạn chế và nâng cao hiệu quả học tập môn Ngữ văn cho HS khối THCS ở Trường TH và THCS Thực hành Sư phạm Nghệ An nói riêng và HS THCS nói chung, việc rèn luyện kỹ năng tự học qua hoạt động tự học ở nhà là một vấn đề cần thiết và có ý nghĩa quan trọng.

2.3. Một số biện pháp rèn luyện kỹ năng tự học môn Ngữ văn cho HS THCS ở Trường TH và THCS Thực hành Sư phạm Nghệ An qua hoạt động tự học ở nhà

Năng lực tự học của HS cấp THCS trong Chương trình Giáo dục phổ thông - Chương trình tổng thể 2018, Bộ Giáo dục và Đào tạo đã đặt ra yêu cầu cần đạt về năng lực tự học, tự hoàn thiện đối với HS cấp Trung học cơ sở như sau [4]:

- Tự đặt ra mục tiêu học tập để nỗ lực phấn đấu thực hiện.

- Biết lập và thực hiện kế hoạch học tập, lựa chọn các nguồn tài liệu học tập phù hợp, lưu giữ thông tin có chọn lọc bằng cách ghi tóm tắt, thông qua các bản đồ khái niệm, bảng, các từ khóa; ghi chú bài giảng của GV theo các ý chính.

- Nhận ra và điều chỉnh những sai sót, hạn chế của bản thân khi được GV, các bạn góp ý; chủ động tìm kiếm sự hỗ trợ của người khác khi gặp khó khăn trong học tập.

Từ những yêu cầu trên về năng lực tự học của HS THCS, chúng tôi đề xuất một số biện pháp rèn

luyện kỹ năng tự học môn Ngữ văn cho HS THCS tại Trường TH và THCS Thực hành Sư phạm Nghệ An qua hoạt động tự học ở nhà như sau:

2.3.1. Hướng dẫn HS xác định mục tiêu học tập rõ ràng

Kỹ năng xác định mục tiêu rất cần thiết đối với mỗi cá nhân, đặc biệt đối với HS THCS. Kỹ năng xác định mục tiêu là khả năng nhận biết, xác định và thiết lập mục tiêu cụ thể, có thể đo lường, có thể đạt được, phù hợp với bản thân và có thời hạn. Kỹ năng này rất quan trọng trong việc giúp HS định hướng, tạo động lực để phấn đấu và đạt được thành công trong việc tự học nói chung và tự học môn Ngữ văn nói riêng.

GV cần hướng dẫn HS xác định mục tiêu tự học cụ thể. Bởi vì, mục tiêu cụ thể giúp người học biết được bản thân đang hướng đến điều gì và tạo ra một kế hoạch học tập rõ ràng. Trường TH và THCS Thực hành Sư phạm Nghệ An là trường học hạnh phúc. Mục tiêu của nhà trường là giúp cho HS tiến bộ, không gây áp lực điểm số. Chính vì vậy, trong quá trình hướng dẫn HS xác định mục tiêu tự học môn Ngữ văn, GV cần tạo được động lực, khơi dậy cảm hứng, gây hứng thú cho HS.

2.3.2. Rèn luyện kỹ năng xây dựng kế hoạch tự học ở nhà và thực hiện kế hoạch

Kỹ năng lập kế hoạch tự học ở nhà đóng vai trò quan trọng và cần thiết cho mỗi HS. Điều này có thể bao gồm việc xây dựng thời gian học, phương pháp học, chọn tài liệu tham khảo và tự kiểm tra kết quả học tập. Kỹ năng lập kế hoạch sẽ giúp HS phân tích và đưa ra những quyết định hợp lý, từ đó đạt được mục tiêu nhanh chóng và hiệu quả hơn. Một kế hoạch tổng thể bao gồm nhiều nhiệm vụ chồng chéo nhau. Do đó cần chia nhỏ các đầu việc và phân bổ thời gian theo ngày/ tuần/ kỳ/ năm tùy vào từng phân môn. Điều này đảm bảo thực hiện nhiệm vụ theo đúng thời hạn đã đặt ra.

Tùy vào mục đích cụ thể mà người học có thể lập kế hoạch dài hạn, trung hạn hay ngắn hạn. Kế hoạch dài hạn được lập ra để thực hiện trong một thời gian khá dài như một năm hoặc một kỳ. Kế hoạch trung hạn thường là kế hoạch thực hiện trong một tháng hoặc một tuần. Còn kế hoạch ngắn hạn chỉ thực hiện trong một ngày, tập trung vào những nhiệm vụ cụ thể. Chẳng hạn, đối với môn Ngữ văn Chương trình Giáo dục phổ thông cấp THCS tại Trường TH và THCS Thực hành Sư phạm Nghệ An, HS cần lập kế hoạch cụ thể cho phần đọc hiểu, viết, nói và nghe theo thời

khóa biểu từng tuần, từng kỳ, từng năm dựa trên kế hoạch của nhà trường và phân phối chương trình của môn học, khối học. Đối với Chương trình Giáo dục tăng cường, HS cần lập kế hoạch và thực hiện kế hoạch theo từng chuyên đề. Lập kế hoạch và thực hiện kế hoạch hợp lý sẽ giúp HS tránh được lãng phí thời gian, nâng cao hiệu quả học tập. Xây dựng một bản kế hoạch chung chung, sơ sài sẽ cản trở quá trình thực hiện, thậm chí rơi vào tình trạng rối ren, chông chéo, hoang mang trong quá trình giải quyết vấn đề.

2.3.3. Hướng dẫn HS chuẩn bị bài ở nhà trước khi học bài mới

Đọc và nghiên cứu trước bài học trong sách giáo khoa ở nhà tạo cho HS tiếp thu nhanh hơn và nắm bài kỹ hơn. Nhưng điều này không phải HS nào cũng nghiêm túc thực hiện được vì nó đòi hỏi HS phải có thói quen chuẩn bị trước bài học và xem đó là việc làm cần thiết, và điều này GV bộ môn phải hình thành cho HS ngay từ lớp sáu hoặc ngay đầu năm học. Tùy theo từng nội dung để GV định hướng cho HS nhiệm vụ chuẩn bị bài ở nhà trước khi học bài mới. Chẳng hạn với kỹ năng đọc hiểu văn bản văn học, GV có thể hướng dẫn HS tự học theo các cách sau:

- Trả lời câu hỏi trong sách giáo khoa vào vở soạn bài.

- Xây dựng phiếu học tập: GV cung cấp trước cho HS phiếu học tập với hệ thống câu hỏi cụ thể để HS hoàn thành ở nhà. Các yêu cầu trên phiếu học tập cần được chia nhỏ, sắp xếp từ dễ đến khó để tất cả HS trên lớp với năng lực học khác nhau đều có thể tham gia.

Với kỹ năng viết, GV yêu cầu HS nghiên cứu trước nội dung bài học trong sách giáo khoa với các nhiệm vụ cụ thể như: ghi nhớ yêu cầu kiểu bài, có thể lập dàn ý sơ lược một đề bài tự chọn phù hợp với nội dung bài học. Khi có sự chuẩn bị chu đáo ở nhà, lên lớp HS sẽ tiếp thu bài giảng của thầy cô chủ động hơn, tích cực tương tác hơn và giành thời gian cho phần thực hành viết nhiều hơn. HS ưu tiên thời gian cho phần thực hành viết là cơ hội tốt nhất để HS luyện viết và cơ hội để HS được GV chỉ ra ưu điểm cũng như hạn chế về năng lực viết. Trên cơ sở đó, GV có sự chỉnh sửa kịp thời.

Khi GV hướng dẫn cụ thể HS tự soạn bài, tự thân giải quyết được bài tập, soạn được bài học một cách rõ ràng, có chất lượng thì HS cảm thấy hứng thú với môn học và đặc biệt là phát triển kỹ năng tự học cho HS qua hoạt động tự học ở nhà.

2.3.4. Hướng dẫn HS tự củng cố kiến thức đã học

trên lớp

Có không ít HS học xong bài học trên lớp là xem như xong nhiệm vụ học tập, về nhà chỉ soạn bài theo kiểu đối phó và không chủ động tự học do HS yên tâm với kiến thức GV dạy hoặc ý lại, trông chờ vào việc đi học thêm. Chính vì vậy, GV cần hướng dẫn, yêu cầu HS xem lại vở ghi đã học ở trường, xác định lại những vấn đề trọng tâm của bài học cần phải khắc sâu, những vấn đề chưa rõ khi học ở trên lớp, cách giải quyết từng vấn đề. Vấn đề cần phải được nâng cao và tìm hiểu thêm, những vấn đề có tính chất ứng dụng và làm các bài tập theo yêu cầu của GV và các bài tập bản thân cho là cần thiết. GV có thể hướng dẫn HS tự học bằng cách:

- Làm các bài tập theo yêu cầu của GV: GV ra các bài tập mang tính chất vận dụng, mở rộng. Các nhiệm vụ học tập có thể tiến hành tự học theo cá nhân hoặc nhóm. Ví dụ: Nêu cảm nhận của em về truyện... bằng các hình thức khác nhau như vẽ tranh, sáng tác nhạc... (có thể tự học theo nhóm); Lập bảng tóm tắt các sự việc và chi tiết thể hiện diễn biến của câu chuyện.

- Tự học qua phương tiện truyền thông, các tài liệu hướng dẫn.

3. Kết luận

Rèn luyện kỹ năng tự học là một cách học rất quan trọng, nếu bản thân mỗi người không tự tạo cho mình được một thói quen tự học thì sẽ bị lệ thuộc vào những điều mà GV đã dạy cho mình và quan trọng hơn là sẽ không nắm vững được bài. Kỹ năng tự học không chỉ giúp chúng ta học tập tốt hơn mà còn mang lại nhiều lợi ích khác trong cuộc sống. Khi có khả năng tự học, chúng ta sẽ trở nên tự tin, chủ động và có khả năng giải quyết vấn đề tốt hơn. Mỗi cá nhân cũng sẽ có cơ hội thành công hơn trong công việc và cuộc sống.

Tài liệu tham khảo

[1]. Bộ Giáo dục và Đào tạo (26/12/2018), *Thông tư số 32/2018/TT-BGDĐT về Chương trình Giáo dục phổ thông - Chương trình tổng thể*, Hà Nội.

[2]. Bùi Hiền (chủ biên), (2015), *Từ điển Giáo dục học*, NXB Khoa học và Kỹ thuật, Hà Nội.

[3]. Thái Duy Tuyên, (2008), *Phương pháp dạy học truyền thống và đổi mới*, NXB Giáo dục, Hà Nội.

[4]. Nguyễn Cảnh Toàn, (1999), *Luận bàn và kinh nghiệm về tự học*, NXB Giáo dục, Hà Nội.

[5]. Bộ Giáo dục và Đào tạo, *Thông tư số 32/2018/TT-BGDĐT về Chương trình Giáo dục phổ thông môn Ngữ văn*, Hà Nội.